

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קי"ט

לעיל התבאר בבבביתא שהבנים של המתלוננים נטלו חלק בארץ ישראל בזכות אבי אביהם ובזכות אבי אמותיהן, ושואלת הגמרא שהרי בבבביתא אחרת התבאר שהם נטלו חלק בארץ ישראל בזכות עצמם, ועונה הגמרא, שהבבביתא שאומרת שהם נטלו חלק רק בזכות אבי אביהם ואבי אמותיהם סוברת שליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, ולכן הם אינם יכולים לרשת בעצמם אלא רק בזכות אבי אביהם ואבי אמותיהם, אך הבבביתא שאומרת שהם ירשו חלק בארץ בזכות עצמם סוברת שלבאי הארץ נתחלקה הארץ, וכיון שהם באו לארץ יש להם חלק בה.

תירוץ נוסף אומרת הגמרא ששני הבבביתות כדעת הסובר שלבאי הארץ נתחלקה הארץ, אלא שהבבביתא שאומרת שהם נטלו חלק רק בזכות אבי אביהם ואבי אמותיהם מדברת על בני המתלוננים שהיו בני פחות מעשרים שהם לא קיבלו נחלה בארץ, ולכן היו צריכים לרשת רק מכח אבי אביהם ואבי אמותיהם.

במשנה התבאר שצלפחד שהיה בכור היה צריך ליטול שני חלקים בנחלת חפר, ואותם קיבלו בנות צלפחד. ושואלת הגמרא מדוע ירש צלפחד פי שניים בנחלת חפר בארץ, הרי ירושת הארץ עוד לא הגיעה לידי של חפר, אלא היא רק ראויה לבוא אליו ואין הבכור נוטל פי שניים בדבר הראוי לבוא לאביו אלא רק בדבר שאביו היה מוחזק בו.

ואמנם רב יהודה תירץ בשם שמואל שמה שהם ירשו ב' חלקים בירושת חפר זה רק במה שחפר היה מוחזק בו כגון יתדות האהלים של חפר.

אך הקשה רבה שהרי התבאר בבבביתא שרבי יהודה אומר שבנות צלפחד נטלו ד' חלקים בארץ, שנאמר ביהושע "ויפלו חבלי מנשה עשרה", שהיו שישה חלקים של ו' בתי אבות וד' של בנות צלפחד שמתוכם ב' חלקי הבכורה של צלפחד בנכסי חפר.

ולכן ביאר רבה שארץ ישראל דינה כמוחזקת לאלו שנתחלקה להם הארץ ואף שעוד לא באה לידיהם.

ומקשה הגמרא על מה שאמר רבה שארץ ישראל מוחזקת היא, שהתבאר בבבביתא שאמר רבי חידקא ששמעון השקמוני היה חברו מתלמידי רבי עקיבא וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר שידוע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו.

וראויה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן.

וכן יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר על המחלל שבת "מחלליה מות יומת" אבל לא היה יודע באי זו מיתה דינו למות, וראויה היתה פרשת מקושש שתכתב ע"י משה אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו.

ללמדך שמגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב.

עמוד ב'

ושואלת הגמרא שאם כדברי רב שארץ ישראל מוחזקת, מה הסתפק משה, הרי אם בנות צלפחד יורשות וודאי שנוטלות חלק בכורה, כי ארץ ישראל מוחזקת.

ועונה הגמרא שזה עצמו היה הספק של משה, האם מהפסוק "ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'" לומדים שדינה כירושה והם נחשבים כמוחזקים עליה. או שלומדים מהפסוק שאמנם יוצאי מצרים מורשים את הארץ לבניהם, אך לא הם עצמם ירשוה, כיון שמתו במדבר.

ולמעשה אומרת הגמרא שכוונת הפסוק הייתה לשני דינים אלו, גם שארץ ישראל דינה כירושה והם מוחזקים בה, וגם שאלו שיצאו ממצרים מורשים ואינן יורשים.

וזה מה שאמרו בני ישראל בשירת הים "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" ולא אמרו תביאנו, שהם היו מתנבאים ואינן יודעים מה מתנבאין, שהם לא ינחלו את הארץ אלא רק בניהם.

מביאה הברייתא את הפסוק שנאמר על בנות צלפחד, "ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה", ותמהה הברייתא וכי יתכן שקודם הם באו לפני משה ואחר כך לפני אלעזר הכהן ואחר כך לפני כל העדה, הרי אם משה אינו יודע וודאי שהם אינם יודעים.

ולכן מבאר ר' יאשיה שצריך לבאר את הפסוק ולומד שקודם הם עמדו לפני העדה ואחר כך לפני הנשיאים ואחר כך לפני אלעזר ואחר כך לפני משה.

אך אבא חנן ביאר בשם רבי אליעזר, שמשה ואלעזר והנשיאים היו כולם בבית המדרש ובנות צלפחד הלכו ועמדו להן ושאלו לפני כולן וחלקו כבוד לכולם.

ומבארת הגמרא שלדעת אבא חנן חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, ולכן יכל להסביר את הפסוק שהם שאלו את כולם יחד, אך לדעת ר' יאשיה אין אין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, ולכן וודאי שהם קודם עמדו לפני הנשיאים ואחר כך לפני אלעזר ואחר כך לפני משה, ולא חלקו כבוד לנשיאים בפני אלעזר, ולא לעזר בפני משה.

ולמעשה פוסקת הגמרא שחולקים כבוד לתלמיד במקום, ובנוסף פוסקת שאין חולקים, ומבארת הגמרא שכאשר הרב עצמו חולק כבוד לתלמיד, חולקים לתלמיד כבוד אף במקומו של הרב, וכאשר הרב אינו חולק לו כבוד, אין חולקים לתלמיד כבוד במקום הרב.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שבנות צלפחד חכמניות הן, דרשניות הן, צדקניות הן, ומה שהם חכמניות לומדים ממה שדיברו כאשר משה עסק בנושא יבום, וכפי שאמר ר' שמואל בר רב יצחק שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין שנאמר "כי ישבו אחים יחדו", ואז באו בנות צלפחד ואמרו לו אם כן אנו חשובין תנה לנו נחלה כבן אם לאו תתייבם אמנו, ומיד "ויקרב משה את משפטן לפני ה'".

ומה שהיו דרשניות זה מפני שהם היו אומרות אילו היה לאבינו בן לא דברנו, ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שאמרו אילו היה לאבינו בת לא דיברנו, ותמהה הגמרא שהרי היה לו בנות, ולכן אמר ר' ירמיה שהברייתא הזו טעות, אך אביי ביאר שכוונת הברייתא שהם אמרו שאפילו אם היה לאבינו בת של בן לא דברנו כי היא הייתה יורשת את נחלתו.

ומה שהיו צדקניות לומדים ממה שלא נישאו אלא להגון להם.

ומביאה הגמרא ברייתא שאמר רבי אליעזר בן יעקב שאפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה, ושואלת הגמרא שהרי אמר רב חסדא שאשה שנישאת פחותה מבת עשרים יולדת עד ששים, ואם נישאת בת עשרים יולדת עד ארבעים, אך אם נישאת בת ארבעים שוב אינה יולדת. ואומרת הגמרא שמתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד.